

Här knackar vi inte längre

- En kvalitativ studie om skolpersonalens upplevelse av sin arbetsmiljö på Kronan skola

Linda Algsten

Isabella Agardius

Psykologi 61- 90 hp, Uppsatsarbete 15 hp

Institutionen för individ och samhälle/Högskolan Väst

Höstterminen 2016

Handledare: Soly Erlandsson

Examinator: Margareta Bohlin

Tack

Vi vill ägna ett stort tack till vår handledare Soly Erlandsson för goda råd och spännande insikter. Vi vill även tacka de informanter som delade med sig av sina berättelser och gjorde denna uppsats möjlig att utföra.

Trollhättan i december 2016

Isabella Agardius och Linda Algsten

Här knackar vi inte längre - En kvalitativ studie om skolpersonalens upplevelse av sin arbetsmiljö på Kronan skola

Syftet med föreliggande studie var att undersöka hur skolpersonal upplever sin psykiska, fysiska och sociala arbetsmiljö ett år efter attacken mot Kronan skola i Trollhättan. Studiens resultat är baserat på semistrukturerade intervjuer med fem personer ur skolpersonalen. För analys av materialet har den kvalitativa metoden Interpretative Phenomenological Analysis (I.P.A) använts. Resultatet visar på vilka faktorer som informanterna lyfter fram som mest betydelsefulla för deras återhämtning och tillbakagång till arbetet efter händelsen. Fem övergripande teman framkom genom analysen som de mest framstående. De övergripande temana är baserade på informanternas upplevelser av socialt stöd, trygghet, den förlorade mötesplatsen, sociala påfrestningar och mental bearbetning. Resultatet presenterar hur viktiga komponenterna säkerhet, trygghet och socialt stöd har varit för informanternas bearbetning av det upplevda traumat, samt deras återgång till arbetet. I slutdiskussionen belyses informanternas erfarenhet av en arbetsgrupp vars gemenskap beskrivs ha utvecklats till att bli starkare efter genomgången kris.

Nyckelord: Psykosocial arbetsmiljö, trauma, krisreaktioner, coping, socialt stöd, gruppsykologi

We don't knock here anymore- A qualitative study of the school personel's experiences of their work environment at Kronan school

The purpose of this study was to examine how school personnel have reacted in regard to their mental, physical, and social working environments one year after the Kronan School attack in Trollhättan. The study's results are based on semi-structured interviews with five staff members. The qualitative method of Interpretative Phenomenological Analysis (I.P.A) has been used to analyse the material. The results show which factors the staff members have considered to be the reasons for their recovery and setbacks when returning to work after the event. Five comprehensive themes presented themselves as being the most prominent after analysis. The comprehensive themes are based on the interviewees' experiences of social support, security, the lost meeting place, social strains, and mental processing. The results present how important the component's safety, security, and social support has been for the interviewees' processing of the traumatic event, as well as their return to work. The conclusion emphasises the interviewees' experience in a workgroup, where solidarity has developed and strengthened after experiencing crisis.

Keywords: Psychosocial work environment, trauma, crisis reactions, coping, social support, group psychology

Skolattacken mot F-9 skolan Kronan i Trollhättan skedde på förmiddagen torsdagen den 22 oktober 2015. En 21-årig gärningsman beväpnad med svärd och kniv dödade en 17-årig elev, en 20-årig elevassistent och skadade en 42-årig lärare, som senare avled på sjukhus. En något yngre elev skadades svårt men överlevde. Förutom skolans elever och personal drabbades en hel stad och ett helt land av chock över det brutala dådet (Helte, 2016, mars).

Det som inte får hända, händer tragiskt nog ändå. Sverige har länge varit förskonat från skolattacker och grövre våldsbrott. Dock finns det ändå händelser inom skolans värld som har skakat om Sverige tidigare. Ett tragiskt exempel på detta utspelades i september 2003 när en förskola i Arvika blev utsatt då en psykiskt sjuk man knivmördade en femårig flicka. Två förskollärare och fem barn på gården blev vittnen till det fruktansvärda dådet. Förutom dessa vittnen drabbades hela Arvika av ett kollektiv trauma och skolmiljön sågs inte längre som en ohotad trygghetszon (Skolverket, 2006). Norska Kristiansand drabbades i början av december 2016 av ett knivdåd utanför en skola. En förskollärare från en närliggande skola och en pojke i 14-årsåldern avled av sina skador när en 15-årig gärningsman attackerade dem. Vad som framgår från rapporter av denna händelse så har inget barn på skolan blivit vittnen till dådet (Olausson, Vaccari & Korpi, december, 2016).

Enligt Leif Mathiasson i rapport från Skolverket (2006) råder det särskilda omständigheter vid en krissituation och hela den utsatta organisationen blottas. En organisation måste oavsett om det är ett företag eller en skola kunna luta sig mot de strukturer och de individer som finns i verksamheten. När en akut kris inträffar är det där alla problem måste lösas och beslut fattas (Skolverket, 2006). En kris ställer höga krav på alla inblandade och påfrestningarna omfattar både organisationen och människorna i den. Hur väl en organisation i kris arbetar beror på hur väl organisationen fungerade till vardags. Om ett arbetslag har ett sunt arbetsklimat med goda rutiner sedan tidigare så underlättar detta vid hantering av krisreaktioner och påföljande bearbetning (Skolverket, 2006). Mathiasson beskriver den dubbla påfrestning som kan uppstå för exempelvis en lärare som ska undervisa och samtidigt vara ett stöd för elever när båda parter omfattas av krisen. Läraren är själv i behov av stöd och hjälp för att klara av denna uppgift. Det är en belastning att dag efter dag försöka undervisa elever som även de utsatts för den traumatiska händelsen, om det inte ges möjlighet för läraren att själv kunna få eget stöd. Det behöver nödvändigtvis inte vara ett stöd i form av ett organiserat samtal med professionellt utbildad personal. Mathiasson menar att det ibland läggs alltför stor vikt vid experter av olika slag. De insatser som sätts in måste ske på den nivå som situationen kräver, och mötet med de krisdrabbade människorna bör ske i den situation där de befinner sig. Ofta kan det räcka med en spontan omtanke från en kollega för att underlätta hanteringen och bearbetningen av krisen, vilket visar att det är av stor vikt att de drabbade kan finna stöd i det kollegiala nätverket (Skolverket, 2006). Mot denna bakgrund ämnar den här studien undersöka hur skolattacken mot Kronan skola har påverkat skolpersonalens upplevelse av sin psykiska, fysiska och sociala arbetsmiljö.

Den subjektiva upplevelsen av ett trauma

En traumatisk händelse definieras som något som uppstår när de utsatta individernas erfarenheter, kunskaper och reaktionssätt inte räcker till för att förstå och hantera en ny och akut händelse. Den traumatiska händelsen kommer alltid oväntat och plötsligt, samt innefattar alltid någon form av förlust. Det kan handla om exempelvis förlust av ett eller flera liv, grundtrygghet, kontroll och självkänsla. Det är enkelt att utgå ifrån vad som objektivt har skett och låta det styra uppfattningen av individens upplevelse av en traumatisk händelse. Fokus bör istället riktas mot upplevelsen av vad som har hänt, vilket avgör om och hur de involverade reagerar. Många

gångar utgår omgivningen från hur de själva tror att de hade reagerat i en liknande situation och överför detta på de drabbade. Detta kan vilseleda och i vissa fall fördröja återhämtning (Brolin, Calleberg & Westrell, 2012). Vidare finns det även en stor variation mellan olika individers reaktion på en och samma händelse, precis som det är stor skillnad på hanteringen och återhämtningen hos dessa individer. Trots olikheterna går det dock att urskilja vissa mönster vad gäller återhämtning. De två största grupperna av individer som genomgår återhämtning efter ett trauma utgörs av de motståndskraftiga och de stresståliga. Dessa grupper utgörs av personer som knappt eller mycket lite reagerar under eller efter en traumatisk upplevelse. De klarar av att mentalt hålla balansen och återhämtar sig direkt eller kort efter händelsen. Den tredje största gruppen är de som återhämtar sig spontant. Med det menas att även om reaktionerna till en början är kraftiga så klingar de gradvis av efter en tid. Den fjärde och minsta gruppen är de som får fördröjda besvär, där chocktillståndet oftast varar längre än för övriga grupper och där reaktioner och symptom ökar istället för minskar över tid (Brolin, Calleberg & Westrell, 2012). Krisreaktioner ska ses som signaler på hur en individ har påverkats av en händelse. Individuella skillnader i krisreaktioner beror på tidigare kunskaper och erfarenheter. När en individ utsätts för stress och hot omfattar krisreaktionerna flera delar av de mänskliga funktionerna. Reaktionerna kan vara av emotionellt, kognitivt, somatiskt eller beteendemässigt slag och påverkar den drabbades psykiska och fysiska hälsa (Dyregrov, 2002; Brolin, Calleberg & Westrell, 2012).

Känsla av sammanhang

Det salutogena perspektivet syftar till att förklara vad som skapar god hälsa hos en människa. Genom sin forskning uppkom socialpsykologen Aaron Antonovsky (1979) med den salutogena modellen som kan förklara varför en människa kan uppleva att den växer och blir starkare av en krissituation. Antonovsky menade att det är samspelet mellan individ och faktorer i den aktuella omgivningen som kan inbringa kontroll över krissituationen. Vidare beskrev Antonovsky begreppet KASAM, känsla av sammanhang, som den avgörande faktorn för att uppnå god hälsa. Med en känsla av sammanhang kan en person uppnå god hälsa trots psykiska påfrestningar i miljön. Begreppet KASAM innefattar de tre komponenterna meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet. Dessa komponenter utgör därmed en grund för hur stark den individuella motståndskraften är i mötet med en kris (Gassne, 2008). Det salutogena perspektivet visar på likheter med begreppet coping som har två huvudfunktioner: känslfokuserad och problemfokuserad. En känslfokuserad copingstrategi fokuserar på att kunna hantera och kontrollera känslor i en svår situation. En problemfokuserad copingstrategi fokuserar på yttre problem- och konfliktlösning. Tillämpningsbara metoder kan vara att acceptera eller anpassa sig i situationen och att söka socialt stöd (Ljungblad & Näswall, 2009; Brattberg, 2008; Arbetsmiljöverket, 2011). Dock skiljer sig det salutogena perspektivet från coping då det även beaktar skillnader i uppfattningen av krisen (Gassne, 2008)

Psykosociala arbetsförhållanden

Modern arbetslivsforskning har entydigt visat att psykosociala faktorer på arbetet får effekter endast i närvaro av andra faktorer. Det som medför en negativ effekt kan få en motsatt konsekvens i kombination med andra förhållanden. Karasek och Theorell (1990) förklarar detta fenomen genom krav-kontroll-stöd-modellen. Modellen visar och beskriver hur arbetsrelaterade faktorer är sammankopplade och hur de interagerar med varandra. Modellen utgår ifrån att en yrkesarbetande persons subjektiva upplevelser av arbetsbelastning, beslutsutrymme och socialt stöd är avgörande för den enskilda hälsan. Med arbetsbelastning menas att mängden arbete och tidspress räknas. Inom beslutsutrymme räknas graden av kontroll

och vilka påverkansmöjligheter som finns. Det sociala stödet omfattar olika former av stöd från både kollegor och ledning. Modellen svarar därför inte på enskilda faktorer i arbetet, utan adderar samtliga faktorer till en helhet. Det psykosociala helhetsperspektivet ger därför svar på exempelvis varför en anställd som har mycket hög arbetsbelastning ändå upplever att de mår bra på arbetet. Det sociala stödet har i många fall en stark påverkan och balanserar därmed upp den anställdes upplevelse av arbetet (Weman-Josefsson & Berggren, 2013; Wulff, Lindfors & Sverke, 2010).

Människor har olika motståndskraft mot potentiellt skadliga psykiska och sociala förhållanden och därmed värderas psykosociala arbetsmiljöfaktorer av den arbetande individens upplevelse. På varje enskild arbetsplats finns även specifika psykosociala arbetsförhållanden som individen behöver hantera och som ställer krav på individens psykiska resurser. Exempel på sådana faktorer kan vara social gemenskap, trygghet och säkerhet. När det gäller psykiska och sociala behov kan det därför ses som utmanande när det kommer till att fastställa någon exakthet i vilka grundläggande behov som måste tillfredsställas för att individen ska uppleva ett välfungerande psykiskt och fysiskt mående. (Weman-Josefsson & Berggren, 2013).

Återskapa känslan av struktur hos grupp och organisation

När en arbetsgrupp har upplevt ett gemensamt trauma kan de tillsammans sträva efter att återskapa en känsla av struktur på arbetsplatsen. En kris visar inte enbart hur en enskild individ fungerade innan den svåra händelsen ägde rum utan synliggör även hur hela gruppen, organisationen och ledarskapet fungerade. Styrkor och svagheter i en grupp kan ofta förstärkas och framträda tydligt när krisen är ett faktum. Om en personalgrupp är stark och stabil med god samarbetsförmåga och lyhördhet inför varandra så kommer det troligtvis vara så genom krisens alla faser, vilket fortsättningsvis kommer att stärka samarbetsförmågan i denna personalgrupp ytterligare. För en konfliktfylld personalgrupp kommer underliggande problem däremot förvärras efter en kris (Brolin, Calleberg & Westrell, 2012).

Begreppen kris och utveckling går ofta hand i hand. På kort sikt är det dock sällan möjligt att se något positivt i en traumatisk händelse. Men med en väl genomförd krishantering kan positiva effekter upptäckas på längre sikt. Genom att erbjuda en personalgrupp som erfarit ett trauma en väl anpassad krishantering får de goda förutsättningar att bearbeta upplevelser av händelsen samt att få läka. Det är därför av stor vikt att informera dessa individer om hur krisreaktioner kan te sig i uttryck. Medvetenhet om vanligt förekommande reaktioner och hur de kan bemötas kan minska risken för framtida psykiska problem hos dessa individer. Fokus i krishantering bör vara att personalgruppen ska återfå känslan av trygghet och säkerhet, att inge hopp och att öka känslan av sammanhang och samhörighet. Känslan av sammanhang styrs av den enskilde individen vilket inom symbolisk interaktionism innebär att det är individen själv som styr det egna tänkandet och den egna viljan. Detta tillämpas tillsammans med omgivningen och i den aktuella situationen. Medvetandet utvecklas till följd av sociala processer i samspel med andra människor. Socialpsykologen George H. Meads forskning om medvetandets och självets uppkomst har spelat en viktig roll för socialpsykologin. Genom en människas erfarenheter grundas hennes förmåga till att anpassa sitt beteende efter de krav och påfrestningar som en ny situation innebär. är också dessa erfarenheter och upplevelser som har konstruerat människan till den unika individ som hon är. Dock är dessa erfarenheter helt beroende av sociala relationer och påverkas därför av andra individers närvaro. Vidare beskriver socialpsykologen Pierre Bourdieu människan som en förkroppsligad habitus, vilket utgörs av inlärd handlingsmönster. Detta utgörs av kognitiva strukturer som tillämpas i den sociala verkligheten. Detta habitus formas utefter den aktuella situationen. Både Meads och Bourdieus forskning framhåller det sociala samspelet som ett nyckelbegrepp inom symbolisk

interaktionism (Carle, Nilsson, Alvaro & Garrido, 2006). När en arbetsplats förlorar sin trygghet och säkerhet ställs samtliga anställda inför en mängd utmaningar som en följd av nya och okända situationer. Skolattacken mot Kronans skola tvingade personalen in i en situation som ställde höga krav på dem både som individer och anställda. Med den här studien är avsikten att undersöka och beskriva hur skolpersonalen upplever sin psykiska, fysiska och sociala arbetsmiljö - ett år efter skolattacken. Studien avser därmed att beskriva informanternas upplevelser av det arbetsmiljöinriktade arbetet från händelsen till idag.

Metod

Urval

Urvalet genomfördes enligt ett bekvämlighetsurval som skedde via kontakt med en bekant person på Kronan skola som sedan via ett snöbollsurval blev ombedd att tillfråga fyra andra kollegor bland skolpersonalen. Urvalet av informanter till en I.P.A-studie kan vara så litet som tre till sex informanter (Smith & Pietkiewicz, 2014). Antalet informanter till den här studien utgjordes av fem personer med olika yrkestitlar. Informanterna var i åldersspannet 25 till 50 år och av olika könsidentiteter. De inklusionskriterier som skulle vara uppfyllda var att informanten hade genomgått någon form av krishantering efter händelsen och var anställd på Kronans skola idag.

Instrument

För datainsamling användes semistrukturerade enskilda intervjuer. Detta var ett passande val för denna typ av frågeställning då informanterna gavs möjlighet att utveckla sina svar, men även möjlighet för intervjuaren att gå djupare i svaren genom att ställa sonderande frågor (Smith & Pietkiewicz, 2014). Intervjumallen baserades på tre områden: upplevelsen av den psykiska, fysiska och den sociala arbetsmiljön. Dessa områden har framkommit då det möjliggjorde en god struktur och täckte studiens intresseområde.

Tillvägagångssätt

Inför intervjun skickades en intervjumall ut (se appendix 3) till informanterna. Anledningen till att informanterna på förhand fick ta del av intervjumallen var att ge dem en kort information om studiens syfte samt bekräfta att frågorna inte rörde den faktiska händelsen, utan syftade på arbetsmiljön och det nuvarande läget på skolan. Med intervjumallen följde även ett samtyckesformulär samt information om hur etiska aspekter hade tillgodosetts i studien (se appendix 1 och 2). Detta samtyckesformulär undertecknades av samtliga informanter och sändes åter innan de inbokade intervjuerna ägde rum.

Intervjuerna ägde rum i enskilda mötesrum på Kronan skola, där vi hade bokat in intervjuerna med var och en av de fem informanterna. Författarna till den här studien turades om att intervjua enskilt. Intervjuernas längd var mellan 30-45 minuter långa och spelades in med ljudbandspelare. Med anledning av den här studiens känsliga natur har hänsynstagande aspekter tagits i beaktande. Med hänsyn till informanternas traumatiska upplevelse var det nödvändigt att vidta vissa förberedelser. Inför studien diskuterades lämpliga samtals tekniker och kroppsspråk. Dessa förberedelser gjordes med anledning av viljan att uppnå ett lugnt och ödmjukt intryck under intervjuerna. På grund av den emotionellt laddade situationen var det av stor vikt att tydligt visa respekt för informanternas utsatthet.

Analysmetod

Analysen av intervjudata genomfördes med den kvalitativa analysmetoden Interpretative Phenomenological Analysis (I.P.A) som har både fenomenologiska och hermeneutiska inslag. Fenomenologi och hermeneutik grundas i ontologin, den så kallade livsvärlden som kan förklaras med människans förhållningssätt till och upplevelse av världen. Livsvärlden är intersubjektiv och skapas i samspel mellan människan och hennes omvärld. Att inta ett fenomenologiskt förhållningssätt innebär att sätta sin förförståelse inom parentes och inte färgas av egna åsikter och attityder (Finley, 2009). Hermeneutisk metod innebär däremot att tolka andra människors tolkningar av sin livsvärld. Inom I.P.A inleds analysen med ett fenomenologiskt förhållningssätt för att därefter övergå till ett hermeneutiskt förhållningssätt (Braun & Clarke, 2006). Genom att kombinera dessa två ansatser blir det möjligt att täcka in ett större informationsområde av subjektiva upplevelser och tolkning av dessa upplevelser (Finley, 2009).

Det primära målet för en I.P.A-forskare är att undersöka hur en människa beskriver sina upplevelser ur ett subjektivt perspektiv. Vidare öppnar I.P.A-metoden upp för möjligheten att studera människor idiografiskt, vilket syftar till att generera rika och detaljerade beskrivningar av hur individer upplever specifika fenomen. En I.P.A-forskare studerar detaljerat varje unikt fall innan några koder eller teman skapas. Då en I.P.A-studie fokuserar på upplevelser i en viss kontext är inte ett representativt urval intressant. Ett strategiskt urval genom bekvämlighetsurval eller snöbollsurval är därför att föredra. Frågeställningen inom I.P.A bör hållas öppen och ett exempel på en fråga kan vara "Hur upplever du din fysiska arbetsmiljö?" Denna typ av frågeställning lägger fokus på upplevelsen och det studerade fenomenet, i detta fall den fysiska arbetsmiljön (Smith & Pietkiewicz, 2014). Till den här studien användes en öppen frågeställning och syftade till att undersöka upplevelsen av sin arbetsmiljö hos skolpersonal efter händelsen på Kronan skola 2015.

Analys av data

Intervjuerna med de fem informanterna hölls på Kronan skola och spelades in med hjälp av ljudbandspelare. Dessa transkriberades sedan till ett skriftligt material. Smith & Pietkiewicz (2014) beskriver analysen i en IPA-process som en dubbelsidig hermeneutisk process. Intervjuerna till den här studien har analyserats enligt de av Smith (2015) och Smith & Pietkiewicz (2014) föreslagna sex steg. I det första steget utfördes flera genomläsningar av ett transkript för att uppnå en överskådlig bild av materialet. I det andra steget skapades de första anteckningarna där allt av intresse rörande studiens syfte skrevs ned, varefter de förenklades till kortfattade koder. I det tredje steget kategoriserades koderna enligt olika teman som representerade dessa koder, vilket medförde att analysen fördjupades och abstraktionsnivån ökade. Därefter följde det fjärde steget där likheter och skillnader av olika teman analyserades, vilket syftade till att finna mönster i materialet. I det femte steget bearbetades nästa transkript enligt de tidigare nämnda stegen. Det sjätte och sista steget i analysprocessen innebar att göra eftersökningar på övergripande teman som sammanfattade och kunde representera samtliga fem transkript.

Med anledning av att vi i denna forskningsstudie lade fokus på upplevelsen hos ett begränsat urval av informanter utslöt vi därmed möjligheten att uttala oss om en generell upplevelse hos skolpersonalen på Kronan skola.

Etiska överväganden

Vid utförandet av den här studien har de etiska riktlinjer som förklaras i Vetenskapsrådets skrift "Vad är god forskningssed?" (2011) beaktats. Ett av dessa är individskyddskravet som är indelat i fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet uppfylldes på så sätt att deltagarna har fått överskådlig information i informationsbrevet som de har tillhandahållit, i form av studiens huvudsakliga syfte som rör deras upplevelse av sin arbetsplats i nuläget. Det framgick även att deras deltagande är frivilligt, samt att de när som helst under studiens gång kan avbryta sin medverkan utan närmare förklaring. I informationsbrevet fanns ett bifogat samtyckeskrav, där det stod beskrivet att individen samtycker att delta i studien. Detta skulle undertecknas och lämnas in innan intervjuutillfället. Intervjufrågorna bifogades i informationsbrevet för att informanterna skulle kunna förbereda sig innan intervjun ägde rum. Konfidentialitetskravet är uppfyllt i säkerställande av identitet, dock ej angående arbetsplats då det framgår i studien vilken skola det handlar om. I informationsbrevet framgår även att alla ljudinspelningar och transkript från utförda intervjuer kommer att förstöras när studien är färdigställd, därmed är även nyttjandekravet uppfyllt (Gustafsson, Hermerén, & Petterson, 2011).

Validitet och reliabilitet i en kvalitativ studie

Med anledning av att det inte görs några mätningar inom kvalitativ forskning uppstår det direkt svårigheter att applicera dessa begrepp på kvalitativ forskning (Smith, 2015). Kvale & Brinkmann (2014) menar att det är möjligt att mäta validitet och reliabilitet i en kvalitativ studie. Dock krävs det rekonstruktion av de båda begreppen för att göra det möjligt. Vidare menar Hirschman (1986) att de begrepp som istället lämpar sig för humanistiska undersökningar är trovärdighet, pålitlighet, bekräftelsemöjlighet och överförbarhet. Dessa kan då ersätta de positivistiska begreppen reliabilitet och validitet som bättre lämpar sig för naturvetenskapliga undersökningar.

I den här studien har det tagits i beaktande vad gäller utformningen av intervjufrågorna. Då studien avsåg att undersöka skolpersonalens upplevelse av sin psykiska, fysiska och sociala arbetsmiljö efter händelsen så koncentrerades frågorna efter dessa teman. Med detta skapas möjlighet att studiens resultat går att bekräfta vid ett annat insamlingstillfälle. Även de övriga begreppen trovärdighet, pålitlighet och överförbarhet stöds utav den utformning och kontext som intervjufrågorna berör. Med anledning av att denna forskningsstudie riktade fokus på den subjektiva upplevelsen hos ett begränsat urval av informanter uteslöts därmed möjligheten att generalisera upplevelsen för all personal på Kronan skola.

Resultatanalys

I nedanstående tabell redovisas först de fem övergripande teman som studiens efterforskningar har bidragit till. Dessa övergripande teman kopplas därefter ihop med utdrag och citat från informanternas berättelser. Temana visas nedan enligt en tabell med övergripande teman med tillhörande underteman.

Tabell över teman och underliggande teman.

Tillsammans är vi starka	Vägen till trygghet	Den förlorade mötesplatsen	Sociala påfrestningar	Mental bearbetning
Socialt stöd	Trygghetskedjan	Försämrade flöden	Eleverna först - vi sen	Lägga mentalt pussel
Förtroende	Illusion av trygghet	Känsla av isolering	Multipla roller	Hantera andras upplevelser
Lyhördhet	Trygghetsåtgärder	Förhöjda riskmoment	Tillgänglighet	Ny upplevelse av arbetsplatsen
Samförstånd	Trygghet i varandra	Berövad social frihet	Outtalade krav	Arbeta mot rädslan
Förstärkt gemenskap	Aldrig ryggen fri	Trappans symbolik		

Tema: Tillsammans är vi starka

Samtliga informanter uttryckte att upplevelsen av personalgruppen sedan en längre tid är stabil med en god sammanhållning. En sammanfattning av denna upplevelse uttrycks i följande citat: *“Det är som att man vet var man har varandra på något sätt”*. Deras upplevelse av personalgruppen efter händelsen är att gemenskapen blivit starkare, förståelsen för varandra djupare och att de känner en ökad tillit till arbetsgruppen, vilket exempelvis kan utläsas i citatet: *“Nu känns det som att alla är på väg mot samma mål och att vi vill samma sak”*. Enligt informanterna har kollegorna varit den mest betydelsefulla faktorn i hanteringen av reaktioner efter händelsen och uttrycker att *“...det absolut bästa var ju när vi kollegor kunde hjälpa varandra”*. Vidare menar informanterna att det kändes lättare att prata med sina kollegor då hade en gemensam upplevelse: *“Då känns det naturligt att prata med dem för att de var där.”*

Tema: Vägen till trygghet

Informanterna berättar att de upplever att det har blivit svårt att känna tillit inför sin omgivning och uttrycker en viss misstänksamhet. En sammanfattning av informanternas upplevelse av denna misstänksamhet uttrycks i citatet *“Jag gillar inte att sitta med ryggen fri”*. Informanternas grundtrygghet upplevs ha skakats om kraftigt efter händelsen och majoriteten av informanterna uttrycker även att de gärna låser dörrar både hemma och på arbetet. Under cirka ett halvår efter händelsen hade skolan även vakter som en form av trygghetsåtgärd. Majoriteten av informanterna menade att detta hjälpte dem i återhämtningen och att det var den skapade och strukturerade känslan av trygghet som hjälpte dem att bygga upp den subjektiva grundtryggheten igen. Ett exempel på denna upplevelse kan utläsas i citatet: *“Jag känner mig tryggare med tanke på att tryggheten har stärkts”*. Dock menade en del att på grund av vakternas närvaro så sändes det ut en signal om att det fanns något att vara rädd för, och att det då gav motsatt effekt. De menar att det finns en anledning till de insatta trygghetsåtgärderna och att detta i sig skapar en viss oro. Vidare förklaras det omfattande uttrycket “trygghetskedja” genom följande citat:

“Ett exempel är när ledaren signalerar att den är trygg som ledare så signalerar den budskapet vidare till sin personal, som i sin tur för det vidare till eleverna som för hem det till sina föräldrar. Och då har trygghetskedjan funkad!”.

Tema: Den förlorade mötesplatsen

Efter händelsen gjordes en ombyggnation av skolans planlösning, främst på entrésidan. Tidigare var entrén till skolan gemensam med ett café och med kulturinrättningar i byggnaden. Denna yta, som hade högt i tak med stora ljusinsläpp, utgjorde en naturlig social mötesplats för såväl lärare, elever som för utomstående.

“Jag tyckte om den här öppenheten som var. Att vi träffades nere i cafeterian och många elever kom dit”.

Ingångarna till skolans lokaler flyttades och en vägg av glas byggdes. En trappa som tidigare hade varit en naturlig flödespelare för alla som vistades i skolan skärmades av med en glasvägg och i toppen av trappan upprättades en dörr som är låst. Enligt informanterna medförde ombyggnationen en inskränkning av både elevers och skolpersonals sociala frihet och skapade istället en känsla av instängdhet.

“Den sociala friheten man ska ha här på skolan, den finns inte riktigt som den gjorde innan”.

Ombyggnationen medförde också att korridorer i skolan blev mörkare då dagsljuset stängdes ute. Informanterna jämförde det med att gå omkring i en bunker. Flera informanter såg även att ombyggnationen bidrog till en ökad risk för eleverna som måste gå ut och in igen för att ta sig till matsalen. Majoriteten av informanterna anser att det blivit sämre efter ombyggnationen då de har längre sträckor att gå för att ta sig till olika lektionssalar och till matsalen, samt att de även måste gå runt på ett sätt de inte gjorde innan ombyggnationen. Vidare anser en del av informanterna att trots ombyggnationen kvarstår ändå en känsla av osäkerhet och misstänksamhet. Detta kan utläsas i citat: *“Ett våldsdåd av den karaktären kan vi aldrig bygga oss ifrån”.*

Tema: Sociala påfrestningar

Informanterna upplevde att deras arbetsbelastning ökade drastiskt direkt efter händelsen och att de yttre kraven ökade. Med detta menas att föräldrar och elever var oroliga och rädda vilket medförde outtalade krav på informanterna att anta ytterligare roller än sin yrkesroll. Ett exempel på detta kan utläsas i citat: *“Då känns det som att man är någon sorts låtsatspappa slash lärare”.* Informanterna kände även en inre och yttre press att finnas där för eleverna och var på så sätt tvungna att åsidosätta sin egen upplevelse, vilket uttrycks i citat *“Det kändes som att man ändå inte kunde vara hemma, så jag gick hit för elevernas skull”.* Pressen på tillgänglighet från både elever, föräldrar, media och andra kollegor skapade ytterligare belastning som adderades till de ursprungliga arbetsuppgifterna, vilket uttrycks i följande citat:

“Jag kände att jag fick göra en massa andra saker och så... Det blev bara för mycket”.

“Det har ju blivit mer att göra, det är mer föräldrakontakter och en del elever som har mått dåligt...Det har ju blivit mer belastning”.

Tema: Mental bearbetning

Reaktioner och känslor efter händelsen skakade om informanterna. En del menade att de lade allt fokus på att försöka förstå det detaljerade tidsschemat i händelsen och lade mentala pussel för att få rätt uppfattning av händelseförloppet. När polisen släppte förundersökningen en tid efter händelsen var det en del som kände ett behov av att läsa den för att få lägga bitarna på plats. Exempel på detta beskrivs i citat: *“Jag var så upptagen av att vilja förstå och lägga pussel”*. Påminnelser i den fysiska arbetsmiljön gjorde att vissa platser upplevdes som laddade och svåra att befinna sig på, även om de ansåg att det var viktigt för dem att besöka arbetsplatsen direkt efter händelsen. Följande två citat är exempel på denna upplevelse: *“Man erövrar en bit i taget”*.

“Inte nu men i början tyckte jag att det var lite jobbigt...Jag hade ju det klassrummet där vi var... Första veckorna så kände man att det var lite tufft att gå dit”.

Särskilt höga ljud och i synnerhet dörrknackningar fick ett symboliskt negativt värde då gärningsmannen hade knackat på dörrarna till vissa klassrum och försökt att ta sig in. Flera av informanterna upplever i dagsläget att de reagerar starkt på vissa ljud som exempelvis när någon sliter i eller knackar på en dörr.

“Det var en lärare som inte hade nyckel.... Utan hon stod där och knackade...Och då var det obehagligt att öppna den dörren...Och vem är det på andra sidan dörren?”

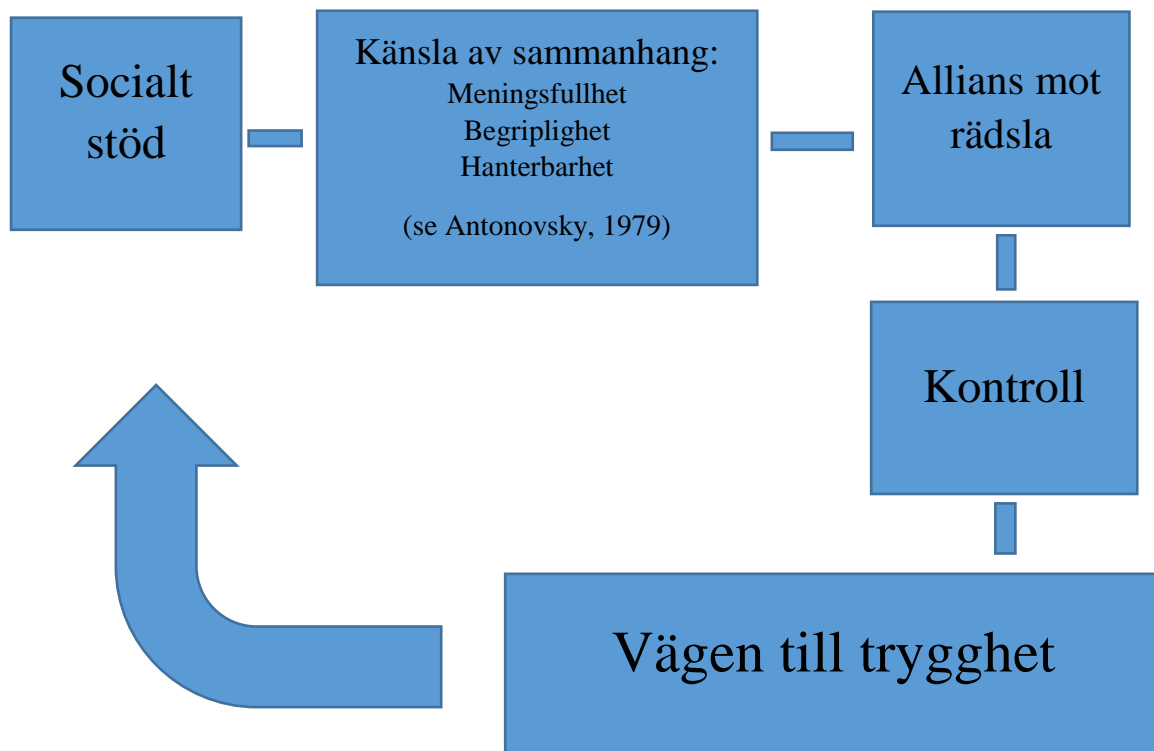
Under krishanteringens dagarna efter händelsen fick de drabbade ta del av andra medarbetares berättelser och upplevelser i gruppsamtal. En del upplevde att de då fick hantera mer än vad de själva hade upplevt och att detta förhalade återhämtningen.

“Kanske inte var så bra att man fick höra andras historier...man fick ju massa bilder till sig som man inte hade”.

Sammanfattning av resultat

Studiens resultat belyser främst tre faktorer som har varit avgörande för informanternas återuppbyggnad av den förlorade grundtryggheten. Ett starkt socialt stöd från ledning, kollegor och omgivning medförde att de fick en känsla av att de ingick i ett sammanhang där de kände meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet inför sitt arbete och den rådande situationen. Integrationen av dessa faktorer tillsammans med lyhördheten hos ledningen bidrog till att informanterna upplevde att de återigen hade kontroll över situationen. Ur dessa beståndsdelar skapades ett förhållningssätt som införlivade känslan av trygghet. Se figur nedan.

Figur 1. Process som leder fram till att återfå trygghet.

Diskussion

Syftet med den här studien avsåg att undersöka och beskriva hur skolpersonalen upplevde sin psykiska, fysiska och sociala arbetsmiljö – ett år efter skolattacken på Kronan skola. Resultatet från den här studien visar på att informanternas goda relationer med kollegorna innan händelsen hjälpte dem i efterföljande krishantering och bearbetning. Detta beteende menar Mathiasson i rapport från Skolverket (2006) tyder på att ett tidigare sunt arbetsklimat styrker gruppen i svåra situationer. Följaktligen menar Brodin, Calleberg & Westrell (2012) att en kris troligtvis kommer att ge kraft och styrka till en personalgrupp i framtiden. Detta bekräftas även av resultatet i den här studien.

Meads socialpsykologiska forskning om medvetandets och självets uppkomst har spelat en viktig roll för socialpsykologin, vilket senare utmynnade i den symboliska interaktionismen. Mead menade att det är individens samspel med omgivningen som är avgörande för hur sociala situationer utvecklas. Inom symbolisk interaktionism betonas vikten av mening, tolkning och omtolkning av mening i samspelet mellan människor. Den symboliska interaktionismen utgår från en serie grundläggande antaganden, vilka bottnar i att det mänskliga beteendet är symboliskt och självreflexivt. Människors erfarenheter baserar sig på deras förmåga att anpassa sitt beteende efter nya förutsättningar. Det är också dessa erfarenheter och upplevelser som har konstruerat människan till den unika individ som hon är. Dock är dessa erfarenheter helt beroende av sociala relationer och påverkas därför av andra individers närvaro (Stenberg & Isenberg, 2013; Glavind, 2014). Enligt informanterna var det sociala stödet en betydelsefull faktor i hanteringen av händelsen. Informanterna kände en starkare gemenskap efter händelsen och en starkare drivkraft för sitt arbete. Vidare beskriver de att även om de har förlorat mycket, så har de vunnit ännu mer i form av det utvecklade samspelet i arbetsgruppen. Detta kan

förklaras med Antonovskys begrepp KASAM och de tre komponenterna meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet. Informanterna kunde tillsammans med sin omgivning begripa innebörden i det som hänt och upplevde att de kunde hantera detta med hjälp av sina relationer i och utanför arbetet. De fann det även meningsfullt att satsa den energi som krävdes för att återfå balansen i situationen. En god sammanhållning på arbetsplatsen samt att de trivdes med sina arbetsuppgifter innan händelsen, gav dem energi till detta (Gassne, 2008). Effektiva copingstrategier bidrog också till deras förmåga att hantera händelsen. Genom att informanterna använde sig av både känslufokuserade och problemfokuserade copingstrategier fann de hjälp både som individer och som grupp. Informanterna tillämpade dessa strategier genom att kort efter händelsen anpassa sig till situationen samt genom att de sökte socialt stöd. Förutom att de visade empati och förståelse för varandras enskilda upplevelser så förhandlade och kompromissade de när problem uppstod. Därmed visade informanterna att de kunde anpassa sitt beteende trots nya och svåra förutsättningar (Brattberg, 2008; Hänggi, 2008; Ljungblad & Näswall, 2009; Arbetsmiljöverket, 2011).

I intervjuerna framkom det att kollegorna varit det verkliga stödet i bearbetningen av händelsen och att de tillsammans ingått i ett tyst samförstånd om sin gemensamma upplevelse. Informanterna uttryckte att ord kan ses som överflödiga och att lyhördhet och förståelse spelar en avgörande roll i detta tysta samförstånd. Enligt Skolverket (2006) är det av stor vikt att de drabbade känner att de kan finna stöd i det kollegiala nätverket. Det är sällan i de planerade och professionella samtalen som de goda resultaten blir märkbara, utan uppkommer istället i den spontana omtanken från kollegor. Inom arbetslivsforskning spelar det sociala stödet en avgörande roll för den psykosociala arbetsmiljön. Enligt Karaseks och Theorells krav-kontroll-stöd-modell kan det sociala stödet balansera upp den anställdes helhetsupplevelse av sitt arbete trots låg kontroll och höga interna och externa krav (Weman-Josefsson & Berggren, 2013; Wulff, Lindfors & Sverke, 2010). Trots att en del av informanterna i denna studie upplevde låg kontroll och höga krav så balanserade det sociala stödet upp deras helhetsupplevelse av sin arbetssituation under och efter händelsen. Det sociala stödet bidrog därför till stor del till att de upplevde att den svåra situationen ändå var hanterbar.

Analysen visar att det fanns ett brett spektrum av krisreaktioner bland informanterna, vilket tyder på att de har både varit utsatta för hot och samtidigt drabbats av förlust, då de förlorade två kollegor och en elev. Enligt Brolin, Calleberg & Westrell (2012) reagerar de individer som har varit utsatta för hot ofta med ångest och oro, till skillnad från individer som har drabbats av förlust som istället kan reagera med sorg och uppvisa depressiva symtom.

När informanterna återgick till arbetsplatsen kort efter händelsen upplevde några informanter detta som svårt. Genom att de vistades i den fysiska arbetsmiljön där händelsen utspelats återkom de starka minnen som därav hade skapats. Enligt Dyregrov (2002) stimuleras en människas minnen av den fysiska kontext i vilken händelsen ägde rum. Många människor beskriver att bearbetningen av en traumatisk upplevelse underlättas om återbesöket på händelseplatsen sker tillsammans med andra som varit med om samma situation, vilket informanterna gjorde. Att konfrontera det som hänt ska ses som en exponeringsövning och bidrar ofta till att motverka bortträngning eller förnekande. Med en exponeringsövning utsätts den drabbade för exempelvis platsen där traumat utspelade sig (Dyregrov, 2002).

Händelsen på Kronan skola drabbade inte uteslutande elever eller skolpersonal, utan påverkade alla som vistades i skolans lokaler. För skolpersonalen uppstod det en situation där de behövde sätta den egna upplevelsen åt sidan för att stötta elever och deras vårdnadshavare i deras återhämtning, samtidigt som de skulle försöka sköta sina obligatoriska arbetsuppgifter. Denna dubbla påfrestning menar Mathiasson i rapport från Skolverket (2006) kräver ett stort socialt stöd från arbetslag och ledning.

Efter en krishändelse behöver de utsatta individerna få känna trygghet och stöd från människor de känner. Känslor som rädsla och oro kan dämpas med trygghetsåtgärder som

exempelvis avspärningar, polis- och väktarinsatser (Brolin, Calleberg & Westrell, 2012). Informanternas upplevelse av vakter på skolan bidrog till en känsla av säkerhet som i sin tur bidrog till en känsla av trygghet. Med det menas inte att begreppen säkerhet och trygghet kan likställas med varandra, utan säkerheten skapade och strukturerade upp känslan av trygghet. Dessa trygghetsåtgärder sände dock ut dubbla budskap. Vakternas närvaro medförde att skolpersonalen fick tid till att bygga upp sin grundtrygghet. Samtidigt uttryckte informanter att vakternas närvaro påminde dem om att deras rädsla och oro var befogad. Efter händelsen har det uppstått en tyst överenskommelse om att ingen i skolans lokaler ska använda sig av dörrknackning för att ta sig in i lokaler. Denna handling är starkt förknippad med hur gärningsmannen knackade på dörrar för att försöka ta sig in i klassrummen under attacken. Individer som upplevt ett trauma kan genomgå känslomässiga reaktioner i form av påminnelser från ljud som förknippas med händelsen. Informanterna visar även på en tydlig beteendemässig reaktion i att de om möjlighet finns undviker att sitta med ryggen fri. Brolin, Calleberg & Westrell (2012) beskriver dessa reaktioner i form av bristande tillit för omgivningen som en följd av en traumatisk händelse orsakad av en annan persons avsiktliga handlingar att hota eller skada. Liknande beteende- och känslomässiga reaktioner kan även ses som ett exempel på hur en traumaupplevelse kan begränsa arbetsmiljön för människorna som verkar i den. Ytterligare en form av begränsning i arbetsmiljön uppstod genom den ombyggnation som gjordes av skolan efter händelsen. Informanterna beskriver hur de fick finna nya vägar runt om i skolbyggnaden för att kunna ta sig till exempelvis sitt arbetsrum, klassrum, aula och matsal. Ombyggnationen medförde krångligare och sämre logistiska lösningar samt i vissa fall även förhöjda riskmoment i form av att vissa klasser behövde gå ut ur skolan och sedan in igen för att kunna ta sig till matsalen. Med detta som bakgrund är det intressant att ombyggnationen var menad att öka skolans säkerhet och trygghet - inte att öka riskfaktorer.

Socialpsykologen Pierre Bourdieu beskriver människan som en förkroppsligad habitus. Habitus kan ses som en människas inlärd handlingsmönster eller handlingspositioner. Det utgörs av de kognitiva strukturer som människan använder sig av i sitt samspel med den sociala verkligheten. Genom habitus formas generella scheman som är beroende av den aktuella situationen. Dock kvarstår samspelet som det viktigaste och mest centrala begreppet inom symbolisk interaktionism. Det är i det sociala samspelet som objektet får en mening, men krav ställs dock på att det då finns sociala mötesplatser för att ha möjlighet att vårda och utveckla relationer (Carle, Nilsson, Alvaro & Garrido, 2006). Enligt Jan Gehl (2011) är dessa mötesplatser viktiga på grund av att de främjar trivsel och mellanmänskliga kontakter samtidigt som de ökar känslan av trygghet. När skolpersonalen och eleverna på Kronan skola förlorade den mötesplats som tidigare hade bjudit in till gemenskap uppstod en känsla av förlust. Den naturliga sociala samvaron som förut fanns mellan skolpersonal och elever försvann. En stor del av förlusten bottnade i att den trappa som tidigare hade varit en naturlig flödespelare för alla som vistades i skolans lokaler skärmades av och förlorade sin funktion. Kvar fanns endast ett skal av denna trappa som en påminnelse av händelsen och de psykiska, fysiska och sociala begränsningar som gärningsmannen har försatt skolpersonal och elever i.

Informanterna menar att de som arbetslag och kollegor är mer sammansvetsade nu än före händelsen, trots förlusten av den sociala mötesplatsen, vilket visar att denna förlust har bidragit till nya former av möten och gemenskap. Det kan därför tolkas som att förmågan att finna lösningar för att fylla det sociala behovet stärktes av att det uppstod problem (Carle, Nilsson, Alvaro & Garrido, 2006).

Enligt Brolin, Calleberg & Westrell (2012) börjar en god krishantering med ledorden tydlighet och ödmjukhet inför situationen. Detta visade ledning och skolpersonal på Kronan skola i de insatser och i det förhållningssätt som tillämpades efter händelsen och grundandet av en attityd som ingav självsäkerhet, kontroll samt skänkte framtidstro till omgivningen. Genom att ledningen visade på en snabb stabilisering av läget i och med tidigt insatta säkerhetsåtgärder,

ingav det en känsla av trygghet hos skolpersonalen som därmed kunde överföra samma känsla av kontroll och trygghet till eleverna, vilka i sin tur förmedlade till sina vårdnadshavare att skolan var en säker plats att vara på. Effekten av detta ledde därför till den trygghetskedja där samtliga länkar är beroende av varandra.

Mot bakgrund av händelsens känsliga natur lades fokus på skolpersonalens nuvarande arbetsmiljö utifrån de tre faktorerna psykisk, fysisk och social arbetsmiljö. Detta gjorde att informanterna lättare kunde förbereda sig på att intervjun fokuserade på arbetsmiljön och inte på den faktiska händelsen. Med respekt för informanternas starka upplevelse av traumat valdes därför en annan ingång där studien istället kunde fokuseras på det arbetsmiljöinriktade arbetet från händelsen fram till idag.

Slutdiskussion

Det unika i händelsen på Kronan skola landar i att när en kris inträffar brukar arbetsplatsen vara den plats där den drabbade individen kan fokusera på något annat än det upplevda traumat. I den här situationen gick skolpersonalen till arbetet och blev påmind om det traumatiska som hade hänt. Genom att informanterna vistades i den fysiska arbetsmiljön kort efter händelsen återkom de starka och skrämmande minnen som därav hade skapats. Detta är något som bekräftas av Dyregrov (2002) som hävdar att en människas minnen stimuleras av den fysiska kontext i vilken händelsen ägde rum. Vidare menar Dyregrov (2002) att ett återbesök till platsen kan motverka bortträngning och förnekande av det inträffade och kan verka positivt för de drabbades bearbetning. Då informanterna i ett tidigt skede återgick till sin arbetsplats och konfronterade känslor utlösta av händelsen kan det ha påverkat dem positivt i deras bearbetning, trots uppkomsten av svåra minnesbilder.

Ett viktigt bidrag till resultaten i studien är att informanternas upplevelse av sin psykiska, fysiska och sociala arbetsmiljö efter händelsen visade sig vara starkt influerat av det sociala stödet på arbetsplatsen. Detta stöd har bidragit till och underlättat bearbetningen och hanteringen av de yttre påfrestningar som uppstod kort efter händelsen. Styrkan kollegorna gav och fick av varandra skapade motståndskraft som stod upp mot de yttre påfrestningarna i form av elevers och vårdnadshavares oro och rädslor. Även upprättandet av trygghetskedjan har visat sig spela en viktig roll i skolpersonalens återhämtning och återskapandet av den förlorade grundtryggheten. Genom att ledningen tog kontroll och uppvisade tydlighet och ödmjukhet inför situationen överfördes detta i form av en känsla av trygghet till skolpersonalen. En känsla som sedan förmedlades vidare till elever och vårdnadshavare som då kunde uppleva skolan som en trygg plats.

Det kan diskuteras, om den känsla av kontroll och trygghet som ledningen ingav påverkade skolpersonalen så att de kände att de infriades i en önskan att omgående normalisera situationen. Samtidigt skapades möjligheter att kunna finnas där för eleverna. Skolpersonalen behövde då inte lägga fokus på att återfå den övergripande kontrollen, vilken istället säkerställdes av ledningen.

Fortsatt forskning

Under arbetet med den här studien har frågor kring om hur olika personlighetstyper hanterar och bearbetar ett trauma diskuterats. För fortsatt forskning inom området kan fokus inriktas på hur "locus of control" och självuppfattning styr en individ i en krissituation. En annan inriktning för fortsatt forskning är känslan av trygghet hos elever och skolpersonal, då det genom media har framkommit att ett flertal skolor i Sverige infört skalskydd för att hålla obehöriga borta. För

att kunna ta sig in i skolans lokaler måste då elever och skolpersonal kunna identifiera sig och är utrustade med ett personligt passerkort eller en tagg. Dessa säkerhetsåtgärder har i de flesta fall skett utifrån den oro som uppstod efter dådet på Kronan skola i Trollhättan. Det vore därför intressant att undersöka hur och om förbättrade säkerhetsinsatser ökar känslan av trygghet på lång sikt för individer som vistas i skolmiljö, eller vilket budskap de låsta dörrarna signalerar?

Referenser

- Antonovsky, A. (1979) *Health, stress and coping*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Arbetsmiljöverket (2011). *Psykologiska perspektiv på hot och våld i skolan – ur ett jämställdhetsperspektiv*. Arbetsmiljöverket: Stockholm.
- Brattberg, G. (2008) *Att hantera det ohanterbara - om coping*. Stockholm: Elanders Digitaltryck.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101. doi:[10.1191/1478088706qp063oa](https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa)
- Brolin, M., Calleberg, P., & Westrell, M. (2012) *Krishantering i arbetslivet - nya perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Carle, J., Nilsson, B., Alvaro, J.L., & Garrido, A. (2006) *Socialpsykologi - bakgrund, teorier och perspektiv*. Malmö: Studentlitteratur.
- Dyregrov, A. (2002) *Katastrofpsykologi*. Lund: Studentlitteratur
- Finley, L. (2009). Debating Phenomenological Research Methods. *Phenomenology & Practice*, 3, 6-2. Doi:10.1007/978-94-6091-834-6_2
- Gassne, J. (2008) *Salutogenes, KASAM och socionomer*. (Doctoral thesis, Lund Studies in Social Sciences, 261). Lund: Dissertations in Social Work. Tillgänglig: <http://portal.research.lu.se/portal/files/3077144/1025856.pdf>
- Gehl, J. (2011) *Life between buildings*. Washington: Island Press.
- Glavind Bo, I. (2014) *Att tänka socialpsykologiskt*. Lund: Studentlitteratur.
- Gustafsson, B., Hermerén, G., & Petterson, B. (2011) God forskningssed: Vetenskapsrådets rapportserie. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Helte, S. (2016, mars). Trollhättan efter attacken. *Lärarnas tidning, mars*.
- Hirschman, E.C. (1986) Humanistic inquiry in marketing research: philosophy, method and criteria. *Journal of marketing research*, 23, 237-249.
- Hänggi, Y. (2008). Social coping in everyday life and in crisis situations: An evolutionary psychology perspective. *Swiss Journal of Psychology*, 67, 153-163. doi:10.1024/1421-0185.67.3.153
- Karasek, R., & Theorell, T. (1990). *Healthy work: Stress, productivity and the reconstruction of the working life*. New York: Basic Books.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Ljungblad, A-M., & Näswall, K. (2009) Kan socialt stöd och coping mildra effekterna av stress på ohälsa? *Arbetsmarknad & Arbetsliv 15 (1)* doi: <http://www.intra.kau.se/dokument/upload/82F316D31695d1B71EGuFE672F5E/Ljungblad%20tryckt.pdf>
- Olausson, J., Vaccari, C & Korpi, P. (2016, 5 december). *Göteborgsposten*. <http://www.gp.se/nyheter/v%C3%A4rlden/tv%C3%A5-d%C3%B6da-efter-knivattack-p%C3%A5-skola-1.4018110>
- Skolverket. (2006). *När det värsta händer - om krishantering i förskola och skola*. Uppsala: Skolverket.

- Smith, J. A., & Pietkiewicz, I. (2014) A practical guide to using Interpretative Phenomenological Analysis in qualitative research psychology. *Czasopismo Psychologiczne - Psychological Journal*, 20 (1) 7-14. doi: 10.14691/CPPIJ.20.1.7
- Smith, J. A. (2015) *Qualitative Psychology - a practical guide to research methods*. London: SAGE Publications Ltd.
- Stenberg, H. & Isenberg, B. (2013) *Relationell socialpsykologi - klassiska och samtida teorier*. Stockholm: Liber.
- Weman-Josefsson, K., & Berggren, T. (2013). *Psykosocial arbetsmiljö och hälsa*. Lund: Studentlitteratur.
- Wulff, C., Lindfors, P., & Sverke, M. (2010). *Hur förhåller sig begåvning i skolåldern och psykosocial arbetsbelastning i vuxenlivet till olika aspekter av självrapporterad hälsa bland yrkesarbetande kvinnor och män?* Göteborg: Arbets- och miljömedicin, Göteborgs universitet 44(9)

Appendix 1

Hej!

2016-10-13

Vi är två psykologistudenter vid Högskolan Väst i Trollhättan som ska skriva vår C-uppsats i höst.

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur skolpersonal vid Kronans skola i Trollhättan upplever sin arbetsmiljö ett år efter skolattacken. Intervjun kommer att bygga på frågor rörande fysisk, psykisk och social arbetsmiljö.

Vi har valt att göra en kvalitativ studie där vi genom intervjuer kommer att samla in information från skolpersonal som har erfarenhet av de förändringar som skett på skolan sedan händelsen i oktober 2015. Intervjutillfället beräknas ta ungefär en timme och kommer att spelas in. Ljudmaterialet kommer sedan att skrivas ut ordagrant. Efter studiens färdigställande kommer materialet att raderas. Konfidentialitet kan säkerställas i person, dock ej i plats då det kommer att framgå i vår uppsats att det handlar om Kronan skola. De enda personer som kommer ha tillgång till intervjumaterialet är vi som utför studien samt vår handledare. Ett krav för att få ingå i studien är att personen som intervjuas har genomgått någon form av krishantering från Hälsan i Trollhättan.

Ni deltar i studien på frivillig grund och kan när som helst avbryta ert deltagande utan närmare motivering. Intervjuerna kommer att genomföras under vecka 45 2016. Intervjufrågorna finns bifogade i detta brev.

Ytterligare information om studien kan tillhandahållas av oss via telefon.

Med vänlig hälsning,
Isabella Agardius och Linda Algsten

Kontakt:

Isabella Agardius
070-XXXXXXX

Linda Algsten
070-XXXXXXX

Handledare: Soly Erlandsson, leg. psykolog och senior professor i psykologi

Appendix 2

Information om samtycke

Jag har tagit del av informationen angående studien ”Fysisk, psykisk och social arbetsmiljö hos skolpersonal ett år efter attacken på Kronans skola ”.

Huvudansvar för studien har Isabella Agardius och Linda Algsten, psykologstudenter vid Högskolan Väst.

Jag vill medverka i studien och är införstådd med att mitt deltagande är frivilligt och kan när som helst avbrytas utan närmare motivering.

Jag är medveten om att information i studien rörande person kommer vara konfidentiell, dock ej information om plats.

Datum: _____

Jag samtycker med min underskrift

Appendix 3

Intervjufrågor

- Hur känner du inför att arbeta på skolan idag?
- Hur har händelsen påverkat din arbetsbelastning?
- Hur har ombyggnationen efter händelsen påverkat din arbetsmiljö?
- Hur påverkar den fysiska arbetsmiljön dina tankar och känslor efter händelsen?
- Hur har det påverkat dig och ditt arbete att dörrarna var låsta och att det var vakter på skolan under lång tid?
- Hur har händelsen påverkat din känsla av trygghet på din arbetsplats?
- Hur har händelsen påverkat dig i relationen med dina kollegor?
- Hur har föräldrars och elevers mående påverkat din arbetssituation?
- Hur upplevde du krishanteringen och anser du att den var tillräcklig?
- Vad tror du att du kommer att bära med dig från händelsen i framtiden?

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520- 22 30 99
www.hv.se